

BIBLIOTEKET i 100 år

Et stort bibliotekshistorisk forskningsprojekt er undervejs i anledning af hundredåret for den første danske bibliotekslov fra 1920.

Nan Dahlkild og Steen Bille Larsen introducerer det omfattende projekt.

Universitetsbiblioteket Kbh. som basilika med moderne jernkonstruktioner.

Med fondsstøtte på ca. 2 mio. kroner har Københavns Universitet startet et forskningsprojekt med henblik på at udgive den første samlede danske bibliotekshistorie. Den planlagte udgivelse skal ses i sammenhæng med de seneste års mange specialhistoriske udgivelser såsom værkerne om dansk skolehistorie, dansk identitetshistorie og dansk kolonihistorie. Planen er at udgive et værk i to bind i 2020 i hundredåret for den første danske bibliotekslov.

Målet er at undersøge de danske bibliotekers historie i deres mangfoldighed, herunder biblioteksvirksomhedens samspil med den internationale udvikling. Værket planlægges som en samlet dansk bibliotekshistorie fra middelalderen til nutiden og omfatter alle bibliotekstyper.

Tidligere fremstillinger har typisk dækket enkelte perioder eller aspekter med vægt på samlingernes, institutionernes eller personernes betydning. Dette projekt vil med en tværfaglig tilgang søge at indfange 'bibliotekets DNA' og dets karakter over tid ud fra tesen om, at bibliotekerne har haft stor betydning for Danmarks historiske og kulturelle udvikling som en vigtig markør af en demokratisk samfundsopfattelse. Derfor er der behov for en samlet forskningsbaseret udgivelse, der både kan dokumentere og skildre denne udvikling.

Værkets store fortælling vil være bibliotekernes sammenhæng med oplysningens historie, som er tæt forbundet med *åbningen* af biblioteksrummet. Et centralt aspekt vil være at undersøge, om og hvad, som gør biblioteket til et *særligt sted*. Som vigtige aspekter kan nævnes nutidens bibliotekers uafhængige og offentlige karakter. Til den historiske identitet hører biblioteket som et sted for fordybelse og studier.

Værket vil beskæftige sig med bredden og mangfoldigheden i bibliotekernes virke fra biblioteksbetjening af forskning og videregående uddannelse til biblioteksbetjening af almindelig uddannelse, læring og oplevelse. Begrebet bibliotek vil

Koncert mellem reolerne med Burning Red Ivanhoe.

Kø ved skranken i Arbejdernes Læseselskab, som blev stiftet i 1879.

Mønsterbibliotek i Dækker-Telt på dyrskuet i Fælledparken i 1930.

som udgangspunkt blive anskuet som et fysisk sted, der under tidens samfundsmæssige betingelser stiller information og kultur til rådighed fra middelalderen til den moderne digitale tidsalder. Samspillet og dynamikken mellem samfund, medier, steder, bygninger, institutioner, samlings, personale, brugere og betydning er centralt for fremstillingen.

Ved at gå i dybden med mangfoldigheden af *biblioteksrum, personale og brugere* bliver den oplysningshistoriske dimension af bibliotekets virke for første gang præsenteret samlet. Linjen trækkes fra eksklusive bogsamlinger for de få til de mange små filialbiblioteker frem mod spektakulære biblioteksbyggerier som del af nye byrum og havnefronter med mange kulturelle opgaver. Bibliotekernes brugere, biblioteksarbejdets og uddannelsens professionalisering og specialisering vil blive behandlet,

og det samme er tilfældet med de samfundsmæssige, kulturelle og formidlingsmæssige vinkler.

De arkitektoniske og indretningsmæssige kvaliteter af særlige biblioteksrum belyses også som udtryk for prioritering af bibliotekernes rolle i samfundsudviklingen lokalt og nationalt. Blandt andet undersøges etablering af særlige biblioteksrum som læsesale og børnebiblioteker til at dokumentere udviklingsforløb i forestillinger om bibliotekets betydning historisk i relation til (ud)dannelse, dannelse og demokrati.

Tidsmæssigt skal værket udbygge vores viden om den tidlige bibliotekshistorie med sin redegørelse for klosterbiblioteker, herregårdsbiblioteker, lejebiblioteker og læseforeninger og deres sammenhæng med den boghistoriske udvikling. I oplys-

Arne Jacobsens akvarel med tidligt forslag til udformning af rådhusplads i Rødovre med rådhus til venstre og rådhusplads, løvdækket promenade, bassin og bibliotek til højre.

ningstiden fik bibliotekerne større betydning i offentligheden, samtidig med at læsefærdigheder gradvist fik større udbredelse. I løbet af det 19. århundrede blev bibliotekerne som offentlige rum til et af de steder, der havde betydning for udviklingen af demokratiet og den offentlige meningsdannelse. Fri adgang til åbne hylder har været en del af denne udvikling.

Op gennem det 20. århundrede blev udlånet en stadig vigtigere funktion for både folke- og forskningsbiblioteker, og bibliotekernes brugere blev defineret som "lånere". Samtidig med væksten i udlån voksede også bibliotekernes aktiviteter.

Folkebibliotekerne indrettede i tyverne og trediverne foredragsale og studiekredslokaler, som blev stillet til rådighed for oplysende foreninger og organisationer. Kunst- og musikbiblioteker kom til i tresserne. I dag har bibliotekerne mulighed for selv at indbyde til kulturelle aktiviteter og til at fungere som kulturcentre.

De elektroniske medier og digitaliseringens indtog omkring årtusindskiftet har stillet bibliotekerne overfor flere udfordringer, men også nye muligheder for at tilgængeliggøre store mængder af tekster, billeder og musik for en bruger, uanset hvor

vedkommende end måtte befinde sig. E-bogens potentialer for decentral lagring og læsning af litteratur og de sociale mediers nye debatformer har overflødiggjort dele af de traditionelle fysiske biblioteksfunktioner. Disse aktiviteter er udtryk for en yderligere åbning af biblioteket og et udvidet biblioteksbegreb.

Drivkraften i bibliotekernes historie har været ønsket om stadig større åbenhed; der er tale om en anskuelig og klar tendens. I dag ses det i folkebibliotekernes udvikling i retning af kultur- og medborgercentre og forskningsbibliotekernes vægt på indretning af studiepladser, der imødekommer de studerendes behov for koncentration.

■ NAN DAHLKILD
■ STEEN BILLE LARSEN

Fig. 1 illustrerer, at biblioteksbenyttelse i stor udstrækning følger medieudviklingen. Ældre perioders medier forsvinder ikke, men indgår i nye sammenhænge. F.eks. kan bøger samvirke med medier som film og TV. Bogsamlinger og udlån er ikke forsvundet fra bibliotekerne, selv om nye aktiviteter er kommet til, og samfundet digitaliseres, men klassiske funktioner indgår med varierende betydning i nye sammenhænge.

Fig.1. Bibliotekernes udvikling fra bogsamlinger til steder med mange aktiviteter

Frem til Renæssancen	Samling
Fra Oplysningstiden	Samling + Udlån
Fra det 19. og 20. århundrede	Samling + Udlån + Aktiviteter
Fra slutningen af det 20. århundrede	Samling + Udlån + Aktiviteter + Digitalisering

Forskningsprojektet ledes af lektor, ph.d. Nan Dahlkild, Københavns Universitet, Institut for Informationsstudier, i samarbejde med tidl. nationalbibliotekar ved Det Kgl. Bibliotek, Steen Bille Larsen. Projektet er muliggjort takket være støtte fra Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, 15. Juni Fonden, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorcks Fond, Landsdommer V. Gieses Legat og G.E.C. Gads Fond. Projektet har til huse på Københavns Universitet, Institut for Informationsstudier. Ud over projektlederne består forskergruppen af litteratur- og boghistoriker mag.art. Christian Kaaber samt historikerne ph.d. Jesper Vestermark Køber og ph.d. Jesper Lundsby Skov.